กรมควบคุมโรค
Department of Disease Control
กระทรวงสาธารณสุข
MINISTRY OF PUBLIC HEALTH
900 ปี การสาธารณสุขไทย

DDC WATCH
จับตาโรคและภัยสุขภาพ

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในเกษตรกร

สถานการณ์การเจ็บป่วย จากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปี พ.ศ. 2544-2560[1]

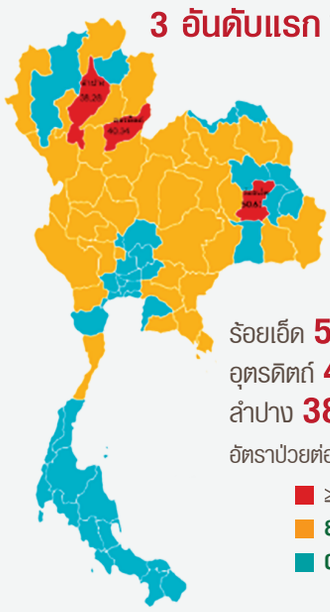
มีรายงานผู้ป่วยได้รับพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
รวม 34,221 ราย
ผู้เสียชีวิตทั้งหมด **49 ราย**
เฉลี่ยป่วยปีละ **2,013 ราย**

ผู้ป่วยส่วนใหญ่
เพศชาย อายุ **45-54 ปี**
อาชีพเกษตรกรรม

- สารเคมีกำจัดศัตรูพืชถูกนำมาใช้ทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย และ**มีแนวโน้มของปริมาณการใช้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี**
- มีความ**เป็นอันตรายต่อร่างกาย ทั้งแบบพิษเฉียบพลันและพิษเรื้อรัง**
- **พบผู้ป่วยสูงสุดในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม** ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน เกษตรกรมักทำการเพาะปลูกและมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชปริมาณมาก
- ปี 2561[3] **ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พบมีผลเสียงและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 40.99** (342,737 ราย จากผู้ที่ได้รับการคัดกรองความเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 836,118 ราย)

อัตราป่วยด้วยโรคพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
3 อันดับแรก ปี พ.ศ. 2561[2]

หมายเหตุ:
[1] ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (รง.506/2) และข้อมูลโครงสร้างมาตรฐานด้านสุขภาพ (43 แฟ้ม)
[2] ระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ (HDC) 2561 ข้อมูล ณ วันที่ 11 พ.ย. 2561
[3] รายงานประจำปี 2561 สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม

เอกสารแจกฟรี
ปีที่ 5 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน 2561

ประเภทของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลกระทบต่อสุขภาพ

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สามารถแบ่งแยกออกได้หลายประเภท ดังนี้

สารกำจัดแมลง

ใช้ป้องกัน กำจัด หรือขับไล่ศัตรูพืช และสัตว์ เช่น สารกลุ่มออร์กาโนคลอรีน ออร์กาโนฟอสเฟต คาร์บาเมท ไพรีทรอยด์ ฯลฯ

ผลกระทบต่อสุขภาพ

หากได้รับในปริมาณความเข้มข้นสูงทันที ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน พบอาการเวียนศีรษะ ปวดศีรษะ รูม่านตาหดเล็ก น้ำมูก น้ำตา น้ำลาย และเหงื่อออกมาก อาเจียน ปวดท้อง ท้องเสีย หัวใจอาจเต้นช้าหรือเร็ว ความดันเลือดอาจต่ำหรือสูง กล้ามเนื้อเป็นตะคริวและอ่อนแรง รวมถึงอาจมีอาการหายใจแผ่ว บางรายอาจชัก ซึม หรือหมดสติ บางรายเกิดอัมพาตของเส้นประสาทสมอง กรณีสัมผัสทางผิวหนัง พบอาการผื่นคันแสบร้อน ชา บริเวณที่สัมผัส

สารกำจัดวัชพืช

ใช้เพื่อทำลายหรือยับยั้งการเจริญเติบโตของวัชพืช เช่น พาราควอท ไกลโฟเสต เป็นต้น

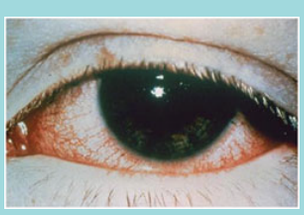
ผลกระทบต่อสุขภาพ

อาการพิษเฉียบพลัน มักทำให้เกิดแผลในปาก เจ็บคอ กลืนลำบาก อาเจียน ปวดท้อง แสบร้อนในอก ระยะต่อมาเกิดปัสสาวะออกน้อย ไตวาย ตับอักเสบ หายใจหอบเหนื่อย และมีอัตราการเสียชีวิตสูงจากระบบอวัยวะหลายระบบไม่ทำงาน หากสัมผัสทางผิวหนัง ทำให้เกิดผิวหนังไหม้ แผลพุพอง ปวดแสบปวดร้อน และเล็บเปลี่ยนสีขาวหรือเหลือง ถ้าเข้าตาอาจเกิดแผลที่กระจกตา (corneal ulcer) อาการพิษเรื้อรัง มักเกิดจากการสัมผัสทางผิวหนัง โดยมีอาการผื่นคัน ผิวหนังไหม้ ตาดำอักเสบ น้ำตาไหลมาก บางรายมีเลือดกำเดาไหล

สารกำจัดเชื้อรา

ใช้ป้องกัน และฆ่าเชื้อรา เช่น แคปแทน ฯลฯ

หากได้รับในปริมาณมาก ๆ หรือความเข้มข้นสูง ทำให้เกิดพิษเฉียบพลัน มักพบอาการ คอแห้ง แสบจมูก ไอ เคืองตา ตาแดง คันตามผิวหนัง มีจุดขาวที่ผิวหนัง และผื่นแดง

สารกำจัดหนูหรือสัตว์กัดแทะอื่น

ซิงค์ฟอสไฟด์ วอร์ฟาริน ฯลฯ

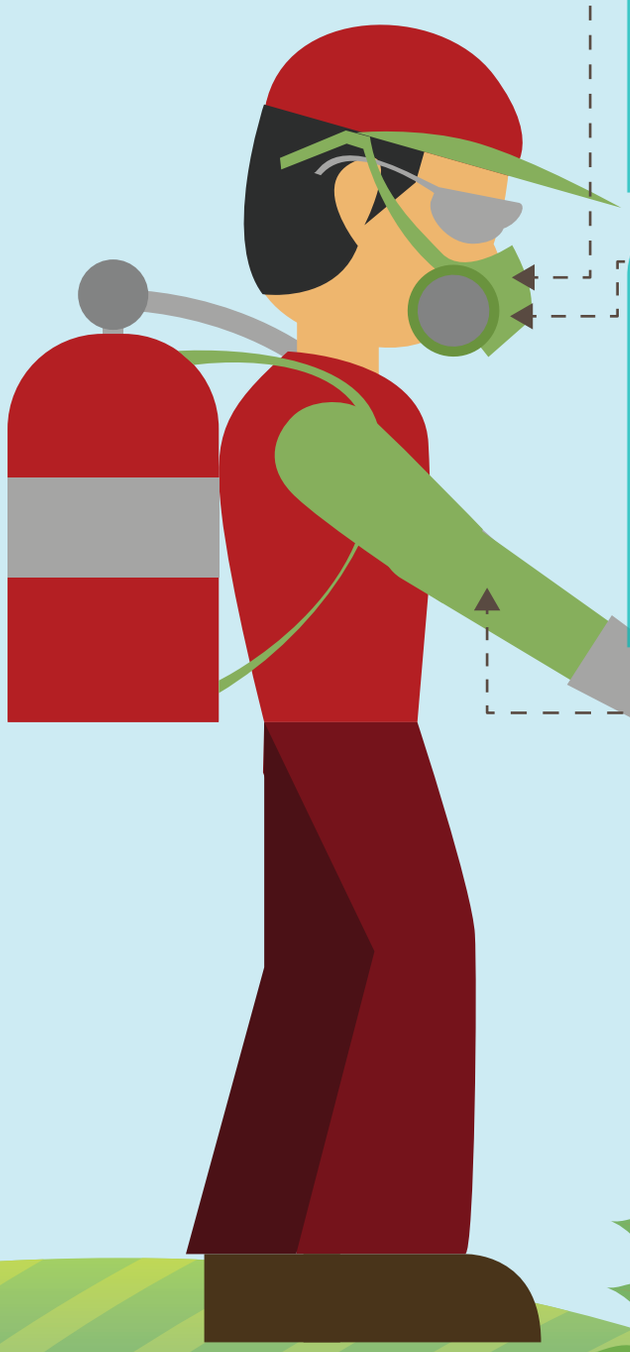

ส่วนใหญ่มีผลต่อระบบทางเดินอาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องอย่างรุนแรง บางรายเกิดอาการตับอักเสบเฉียบพลัน และบางรายมีอาการแน่นหน้าอก หายใจลำบากร่วมด้วย

การเข้าสู่ร่างกายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร

สารกำจัดศัตรูพืชสามารถเข้าสู่ร่างกายได้ 3 ทาง

ทางการหายใจ

สารเคมีเข้าสู่ร่างกายทางการหายใจนั้น อาจอยู่ในรูปฝุ่นผงหรือละอองของสารละลาย เช่น หายใจเอาสารเคมีเข้าไปขณะที่ทำการฉีดพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือผู้คนที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ฉีดพ่นจะได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชผ่านทางการหายใจได้เช่นกัน

ข้อควรปฏิบัติ

- ไม่ควรฉีดพ่นในขณะลมแรง หรือฝนตก และควรยืนอยู่เหนือลมเสมอ
- สวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เช่น หน้ากากป้องกันสารเคมี เป็นต้น

ทางปาก

เกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ เช่น การใช้มือที่ปนเปื้อนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หยิบจับอาหารหรือดื่มเข้าไป เป็นต้น หรือการกิน ดื่มโดยเจตนา

ข้อควรปฏิบัติ

- ห้ามกินอาหาร น้ำ หรือสูบบุหรี่ในขณะผสมสารเคมี
- ตรวจเช็คอุปกรณ์การฉีดพ่นให้อยู่ในสภาพที่ดี ไม่ชำรุดก่อนนำไปใช้ ในกรณีที่หัวฉีดเกิดการอุดตัน ห้ามใช้ปากเป่าหัวฉีดพ่นแต่ให้ถอดหัวฉีดออกมาทำความสะอาดโดยใช้การแช่ในน้ำหรือใช้ไม้เขี่ยแล้วล้างน้ำ

ทางผิวหนัง

เข้าสู่ร่างกายผ่านทางผิวหนังได้โดยตรง เช่น ก่อนฉีดพ่น สัมผัสได้จากการผสมสารโดยไม่ใช้ถุงมือ ขณะฉีดพ่นสัมผัสจากการถูกละอองสารเคมี และเสื้อผ้าที่เปียกชุ่มด้วยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลังฉีดพ่นสามารถสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีสารปนเปื้อนอยู่โดยไม่ใส่ถุงมือ เป็นต้น

ข้อควรปฏิบัติ

- ควรสวมใส่ถุงมือ และเสื้อผ้าให้มิดชิด หากสารเคมีหกเปรอะเปื้อนร่างกาย ให้ใช้น้ำสะอาดชำระล้างนานอย่างน้อย 15 นาที รีบอาบน้ำฟอกสบู่ และเปลี่ยนเสื้อผ้า

ร่วมกันทำ...ป้องกันได้

เกษตรกร

- **ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี** โดยการทำเกษตรอินทรีย์ และการใช้สารชีวภาพแทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- หากหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ได้ เกษตรกรควรมีพฤติกรรมที่ปลอดภัย ด้วยการ “อ่าน ใส่ ถอด ทิ้ง”

  อ่าน : อ่านฉลากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนใช้ และควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

  ใส่ : ใส่อุปกรณ์เครื่องมือป้องกันอันตรายจากสารเคมีขณะทำงาน เช่น เสื้อผ้ามิดชิดรัดกุม สวมหน้ากาก ถุงมือ และรองเท้า เป็นต้น

  ถอด : ถอดชุด และอุปกรณ์ทุกชิ้นที่ใช้ขณะฉีดพ่นหรือทำงาน แยกซักจากเสื้อผ้าอื่น ๆ แล้วรีบอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าทันที

  ทิ้ง : ทิ้งผลิตภัณฑ์บรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ถูกต้อง คัดแยกออกจากขยะทั่วไป ให้อยู่ในกลุ่มขยะอันตราย ทิ้งให้ห่างไกลจากแหล่งน้ำ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม
- **ควรตระหนักเกี่ยวกับการใช้สารเคมี** ทำให้เสียสองต่อ คือ เสียเงินในการซื้อสารเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และยังเสียเงินที่ได้มารักษาสุขภาพที่เสียไปจากการใช้สารเคมี เสียทั้งสุขภาพ เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลา ได้ไม่คุ้มเสีย

หน่วยงานรัฐ/เอกชน

- **ส่งเสริมและสร้างความตระหนัก** ให้กับกลุ่มเกษตรกรและประชาชนอย่างต่อเนื่อง

- **สื่อสารความเสี่ยง รณรงค์** ให้เกษตรกรและประชาชนเกี่ยวกับการผลิตและเลือกบริโภคอาหารปลอดภัย

- **ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม** ของเกษตรกรให้ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและส่งเสริมการทำเกษตรทางเลือกหรือเกษตรอินทรีย์

- **การสร้างแรงจูงใจในทุกภาคส่วน ส่งเสริมการขาย** และเพิ่มช่องทางการจำหน่าย พัฒนาการท่องเที่ยวที่เกื้อหนุนต่อการบริโภคอาหารปลอดภัย

โรงเรียน/โรงพยาบาล

- **สนับสนุน ส่งเสริมโครงการอาหารปลอดภัย** เช่น โรงเรียนส่งเสริมให้มีการปลูกผักปลอดสารพิษ การสนับสนุนนโยบายโรงพยาบาลอาหารปลอดภัย เพื่อส่งเสริมและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์และโครงการอาหารปลอดภัยให้หญิงตั้งครรภ์ และแม่ให้นมบุตร เป็นต้น

สายด่วนกรมควบคุมโรค
1422

DDC WATCH
ACCESS ONLINE QR CODE

ที่ปรึกษา	อัษฎางค์ รวยอาจิณ นคร เปรมศรี
ผู้เขียน	สำนักโรคจากการประกอบอาชีพ และสิ่งแวดล้อม
กองบรรณาธิการ	สิริลักษณ์ รังษีวงศ์ บริมาศ ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ณฐวดี ศรีวรรณยศ นัชนันท์ รองเลื่อน
ออกแบบ	ชฎาบุญ บุญสิริวรรณ
จำนวน	1,000 ฉบับ
จัดทำโดย	สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค อาคาร 10 ชั้น 3 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0 2590 3805

เผยแพร่ทางเว็บไซต์สำนักระบาดวิทยา : https://ddc.moph.go.th/th/site/office/view/boe สำนักระบาดวิทยา